

УДК 37.013.42

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО РОБОТИ З ДЕЗАДАПТОВАНОЮ УЧНІВСЬКОЮ ТА СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ

Костіна В.В., к. пед. н., доцент,
докторант кафедри теорії та методики професійної освіти
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

У статті проаналізовано досвід соціальної роботи з різними категоріями дезадаптованої учнівської та студентської молоді, визначено її сутність та особливості, а також наведено ефективні засоби соціальної допомоги; розкрито основні компоненти професійної готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю; виділено її специфіку в різних соціальних інституціях; визначено дидактичні умови професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи з дезадаптованою учнівською та студентською молоддю в різних соціокультурних середовищах.

Ключові слова: фахівець соціальної сфери, дезадаптована учнівська та студентська молодь, професійна готовність, дидактичні умови.

В статье проанализирован опыт социальной работы с различными категориями дезадаптированной учащейся и студенческой молодежи, определены ее сущность и особенности, а также приведены эффективные средства социальной помощи; раскрыты основные компоненты профессиональной готовности будущих специалистов социальной сферы к работе с дезадаптированной учащейся и студенческой молодежью; выделена ее специфика в различных социальных институтах; определены дидактические условия профессиональной подготовки будущих специалистов социальной сферы к работе с дезадаптированным ученической и студенческой молодежью в различных социокультурных средах.

Ключевые слова: специалист социальной сферы, дезадаптированная учащаяся и студенческая молодежь, профессиональная готовность, дидактические условия.

Kostina V.V. DIDACTIC CONDITIONS OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS OF SOCIAL SPHERE FOR WORK WITH MALADJUSTED PUPILS AND STUDENTS

The article analyzes practices of social work with different categories of maladjusted pupils and students, determines its nature and characteristics, also specifies effective means of social work; covers the main components of professional readiness of future workers of social sphere for work with maladjusted pupils and students; displays its specifics in different social institutions; specifies didactic conditions of professional training of future specialists of social sphere for work with maladjusted pupils and students in different socio-cultural spheres.

Key words: specialist of social sphere, maladjusted pupils and students, professional readiness, didactical conditions.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформаційних процесів, що охоплюють усі сфери життя суспільства, приводячи до появи великої кількості непристосованих осіб, які мають труднощі соціалізації, особливого значення набуває проблема професійної підготовки фахівців соціальної сфери до роботи з дезадаптованою учнівською та студентською молоддю в різних соціальних інституціях суспільства, що сприяють їх успішній соціалізації.

Аналіз наукових досліджень із проблеми професійної підготовки фахівців соціальної сфери до роботи з дезадаптованою учнівською та студентською молоддю показав, що дослідженими є такі її аспекти: особливості різних видів соціальної допомоги дезадаптованим дітям і молоді в Україні та за кордоном (В.О. Алексеева, І.В. Братусь, С.В. Коношенко, Л.М. Костиця,

В.І. Николаєва, Ж.В. Петрочко, Н.П. Пихтіна, О.А. Селіванова, В.В. Тесленко, Н.Є. Щуркова та ін.); теоретичні основи загальної та спеціальної професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і працівників до означеного виду діяльності (О.В. Білоліпцева, Л.В. Горбань, О.Г. Карпенко, А.Є. Кулікова, М.О. Малькова, Л.І. Міщик, Р.В. Чубук та ін.). Але, попри велику кількість ґрунтовних досліджень, проблема визначення дидактичних умов професійної підготовки фахівців до означеного виду діяльності потребує наукового розгляду, що й зумовило необхідність її вивчення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – визначення дидактичних умов професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи з дезадаптованою учнівською та студентською молоддю в умовах

різних соціальних інституцій. Завданнями статті є визначення компонентів готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи з дезадаптованою учнівською та студентською молоддю у різних соціальних інституціях та розробка шляхів і засобів забезпечення розвитку професійної готовності майбутніх фахівців до роботи в означеному напрямі.

Результати теоретичного аналізу. Нормативним підґрунтям у професійній підготовці фахівців соціальної сфери до роботи з дезадаптованою учнівською та студентською молоддю є Закони України «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», загальні стандарти підготовки фахівців соціальної роботи та ін., у яких визначено пріоритети державної політики в галузі освіти, основні завдання та перспективні шляхи їх досягнення.

Спираючись на зміст вищеозначених нормативних документів, до категорії «дезадаптована учнівська молодь» відносимо: учнів, які виявляють непристосованість до умов навчання та виховання в загальноосвітніх навчальних закладах, професійно-технічних навчальних закладах, й учнів спеціалізованих загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів для дітей та молоді, що потребують соціальної допомоги та реабілітації. До категорії «дезадаптована студентська молодь» відносимо молоді, що має труднощі соціалізації та виявляє проблеми в процесі навчання та виховання у вищих навчальних закладах. Як показує аналіз наукових досліджень і педагогічної практики, для дезадаптованої молоді характерними є прояви девіантної поведінки, невміння адекватно реагувати на виклики навколишнього середовища, відсутність можливостей для нормального входження в мікросередовище закладів освіти та виховання, слабкість або відсутність соціально значущих зав'язків і позитивно соціалізуючих контактів у мікро- та макросередовищі.

Аналіз та узагальнення наукової та методичної літератури з проблеми надання соціальної та педагогічної допомоги дітям та молоді, що виявляють ознаки дезадаптованості, показав, що в роботі з таким контингентом науковці та практики визначають певну специфіку, зумовлену необхідністю виявлення та врахування проблем і труднощів їхньої соціалізації. Згідно зі словником С.І. Ожегова, «проблема» – це складне питання, завдання, що вимагає вирішення, дослідження [4, с. 121]. В Академічному тлумачному словнику української мови

«труднощі» – це утруднення, перешкоди; властивості об'єкта, що зумовлюють необхідність вминня та витрату зусиль у роботі з ним» [1, с. 295].

Тому для підвищення ефективності в наданні соціальних послуг вищезазначеним контингентам слід сформулювати в майбутніх працівників соціальної сфери:

1) когнітивну готовність до роботи з різними категоріями дезадаптованих дітей та молоді (ознайомлення з різноманітними дезадаптаційними проявами в учнівському та молодіжному середовищі, визначення їх причин, усвідомлення суті та особливостей проблем і труднощів соціалізації дезадаптованих дітей та молоді, а також засвоєння технологій та методик у роботі із зазначеними контингентами);

2) практичну готовність (набуття практичного досвіду роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю в різних соціальних інституціях);

3) мотиваційну та особистісну готовність (розвиток інтересу та потреби до професійного зростання у відповідному напрямі практичної діяльності фахівця соціальної сфери, а також особистісно-професійних якостей майбутнього фахівця соціальної сфери, що працює з дезадаптованими дітьми та молоддю).

З метою виокремлення дидактичних умов професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю розглянемо суть терміну «умови». В Академічному тлумачному словнику української мови поняття «умова» тлумачиться як «необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» [1, с. 376]. «Дидактика» – найважливіша галузь педагогіки, яка вивчає теоретичні основи організації процесу навчання, його закономірності, принципи, методи [7, с. 232]. Як зазначає О.Г. Штонда «у дидактиці під умовами розуміється те, як і за допомогою яких засобів навчальний процес функціонує» [10, с. 42].

Спираючись на зміст вищеозначених термінів, під дидактичними умовами професійної підготовки будемо розглядати систему організації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю, що дає змогу забезпечити розвиток у них мотиваційного, когнітивного, практичного та особистісного компонентів готовності до відповідного виду професійної діяльності. Усе вищезазначене маємо реалізувати через урахування в процесі підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери таких дидактичних умов:

1) забезпечення засвоєння специфіки соціальної роботи з різними категоріями дезадаптованих дітей та молоді;

2) використання етнокультурних засобів як джерела соціально-виховного впливу на дезадаптованих дітей та молоді;

3) створення рефлексивно-творчих середовищ волонтерської практики в межах партнерської мережі закладів;

4) стимулювання розвитку інтересу та мотивації до майбутньої професійної діяльності шляхом залучення до роботи студентського наукового товариства.

Вони сприятимуть створенню професійно спрямованого освітнього середовища, яке передбачає органічне поєднання навчальної, наукової, творчої, виховної діяльності студентів із волонтерською практикою надання соціальних послуг і забезпечуватиме формування професійної компетентності майбутніх фахівців до роботи з дезадаптованою учнівською та студентською молоддю.

Сучасні дослідники в галузі психології стверджують, що для підлітків із девіантною поведінкою характерними є [9, с. 5]: невміння організувати власний час; нерозвиненість сенсоутворення та цілепокладання; несформованість ціннісного ставлення до часу, що зумовлює появу таких специфічних форм проявів девіацій у підлітковому віці як дисморфоманія, дромоманія, піроманія, гебоїдна поведінка, підліткової вандалізм тощо.

Як зазначає Л.Б. Шнейдер, профілактика девіантної поведінки має бути побудована на конструктивному формуванні самоорганізації часу дітей та підлітків, що потребує процесу актуалізації пошуку сенсу життя, створення уяви соціально належного та бажаного майбутнього, професійних проєкцій. Автором запропоновано такі ефективні шляхи самоорганізації часу життя підлітків із девіантною поведінкою [9, с. 6]:

1) актуалізація та формування особистісних смислів життєдіяльності (мотиваційно-сміслове ставлення до часу; предметно-практична орієнтація на час – «відчуття часу»; перетворення цілей та затрат часу в межах завдань повсякденної життєдіяльності);

2) функціонування рефлексивного плану дій щодо реального часу та здібностей прогнозування майбутнього та мотивації власних дій;

3) навчання володінню діями організації часу життя відповідно до становлення часової організації внутрішніх схем діяльності особистості, їх координація з динамікою цілей та смислів;

4) поетапне формування самоорганізації часу життя.

У динаміці прояву девіантної поведінки психологи виділяють три стадії (компенсаторно-поступлива, конфліктно-демонстративна та внутрішньої середовищної ізоляції), а також первинну (ненормативну) та вторинну (ствердження власної девіантної поведінки) девіації та використовують ряд важливих методик (екомапа, зосереджене мріяння та ін.), що дають можливість працівникам соціальної сфери вчасно виявити та сприяти подоланню дезадаптації в дітей та підлітків. Ознайомлення майбутніх фахівців соціальної сфери з вищезазначеними особливостями розвитку девіантної поведінки у дітей та молоді та набуття ними практичного професійного досвіду з використання вищезазначених засобів у роботі з дітьми та молоддю у закладах партнерської з ВНЗ мережі під час проходження студентами навчальної практики сприяє формуванню їхньої професійної компетентності у роботі з дітьми та молоддю з девіантною поведінкою.

Важливим контингентом соціальної роботи, що потребує допомоги в соціальній адаптації до умов суспільного життя, є діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, що досягли віку повноліття у зв'язку з відсутністю у них повною мірою розвинених навичок ведення самостійного життя.

Як зазначають П.Д. Павленок та М.Я. Руднева, серед важливих шляхів соціальної адаптації молоді, що закінчила інтернатні заклади та має увійти у самостійне життя, є такі [6, с. 67]: надання можливості жити в соціальних гуртожитках, створення сирітських центрів при ПТНЗ, здійснення консультаційної допомоги в спеціалізованих соціальних службах, подовження терміну знаходження в дитячому будинку.

Серед важливих шляхів у роботі з попередження та подолання поширення девіантних проявів у дитячому та молодіжному середовищі автори пропонують такі [5, с. 26]:

1) адресність соціальної роботи;

2) підвищення ефективності використання засобів, що виділяють на розв'язання зазначеної проблеми, за допомогою комплексності впливу;

3) наступальний, попереджувальний характер роботи, що забезпечує надання соціальних гарантій задоволення життєво важливих потреб складним контингентом;

4) підсилення контролю за дітьми девіантної поведінки;

5) додаткова оплата праці фахівцям, що працюють зі складними контингентами;

6) розвиток соціальної творчості як альтернативи антисуспільним проявам;

7) організація здорового дозвілля дітей та молоді за місцем проживання.

Враховуючи вищезазначене, нами в межах навчальних дисциплін та спецкурсів «Опіка та піклування», «Менеджмент соціально-педагогічної роботи», «Соціальне проектування виховального середовища дитячих і молодіжних громадських організацій», «Теоретико-методологічні основи соціально-педагогічної діяльності», «Технології соціальної роботи за кордоном», «Етнопедагогіка», «Формування здорового способу життя» розроблено навчально-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, яке дає можливість створити професійно спрямоване освітнє середовище, що сприяє формуванню мотиваційної, особистісної та практичної готовності майбутніх фахівців до роботи з попередження та подолання дезадаптацій у дитячому та молодіжному середовищі.

Цікавим у роботі фахівців соціальної сфери є впровадження в роботу шкіл соціально-екологічного підходу, що передбачає три напрями: екологія дитинства, екологія сім'ї та екологія соціуму. Т.В. Лодкіна зазначає, що серед провідних напрямів у роботі з дітьми є виявлення дітей у зоні ризику, виявлення причин, що приводять до дитячої дезадаптації, а також профілактика у них відхиляючої поведінки, формування у учнів потреб у здоровому способі життя [3, с. 82]. Школа соціальної екології створює таке освітнє середовище, яке забезпечує пріоритет цінностей життя, здоров'я та розвитку дитини. Як зазначає автор, у роботі сімейного соціального педагога можна виділити такі важливі напрями діяльності: із сім'єю; з важкими підлітками, допомога в їхній соціальній адаптації до суспільства; профілактична робота; взаємодія з лікарем загальної практики з формування здорового способу життя.

Загалом, визначаючи головною проблемою появи важковихованості в поведінці дітей як «сумарний результат сімейно-педагогічної занедбаності, що виявляється через недостатність спілкування та саморегуляції», Т.В. Лодкіна наводить такі характеристики важковихованих дітей, як нестійкість уваги, дратівливість, втомлюваність, потреба в переключенні на інші види діяльності та ігровій психологічній розрядці, інфантилізм [3, с. 87], а також виділяє чотири групи відхилень від моральної норми [3, с. 107]:

- 1) негативне ставлення дитини до діяльності та дисциплінарних та правових норм;
- 2) примітивні соціальні потреби дитини;
- 3) утриманство і меркантильність;
- 4) неприйняття учнем педагогічних впливів та протистояння ним.

Також, автором виділено соціально-педагогічні фактори [3, с. 111] у сім'ї (негативний приклад батьків, самовідмежування батьків від виконання власних обов'язків, психолого-педагогічна безграмотність та безпорадність батьків, порушення структури сім'ї наявність сімейних конфліктів, недостатність спілкування батьків і дітей, афективність у спілкуванні з дитиною, антипедагогічний вплив на дитину, негативні гігієнічні умови у сім'ї тощо) та школі (низький рівень кваліфікації та культури педагогів та обслуговуючого персоналу, незадовільна учбово-матеріальна база школи, слабка психолого-педагогічна допомога школи сім'ї, формальний, епізодичний зв'язок педагогів із батьками, відсутність у школах соціальних педагогів і психологів, слабкий зв'язок шкіл із медико-психолого-педагогічними службами та центрами тощо) й визначено психолого-педагогічні причини, що обумовлюють розвиток відхиляючої поведінки (вплив негативного досвіду соціально-побутових умов, відсутність досвіду колективних стосунків з іншими людьми, домінування індивідуалістичних настроїв, дефіцит позитивних референтних впливів, незадовільний емоційний клімат у стосунках дорослих та дітей, невміння дитини використовувати засоби індивідуального захисту, неприйняття дітей дорослими, відсутність гнучкості у взаємодії з дітьми та непослідовність у взаємодії з ними та ін.).

Автор пропонує використовувати дві стратегії у психокорекційній роботі з дітьми з відхиляючою поведінкою: симптоматичну (передбачає вплив на безпосередні прояви відхилення з метою зняти сам негативний прояв, а не його причину, наприклад відволікання уваги дитини); причинну (вплив на чинники та умови, що сприяють появі відхиляючої поведінки у дітей, наприклад). Автор наводить певну типологію поведінкових проявів у поведінці важких учнів та способи усунення причин відповідної відхиляючої поведінки [3, с. 112–113]:

1) грубість (створення атмосфери спокою, допомога лікаря та психолога, здійснення постійного аналізу поведінки, залучення до колективної діяльності та виховання вміння підкорятися, чуйний підхід і навчання розумінню людей);

2) лінощі (необхідність створення умов для зростання вольової напруги, позбавлення хибних авторитетів, створення умов для появи допитливості та бажання навчатись, оцінка власних достоїнств);

3) замкненість (корекція самооцінки, виявлення причин образи та корекція поведінки, тактовні бесіди та допомога колективу);

4) схильність до правопорушень (використання їхньої енергії для виконання різних доручень, залучення до колективної соціально-активної цікавої діяльності тощо).

А також наведено типологію педагогічно занедбаних дітей («умовно благонадійні», «неслухняні», «дезорганізатори» та «ті, що не піддаються») і методика роботи з ними [3, с. 117–118].

Ознайомлення з вищезазначеною типологією проявів девіантної поведінки та способами її усунення дасть можливість забезпечити формування когнітивного складника в підготовці майбутніх працівників соціальної сфери до роботи з дезадаптованою учнівською молоддю.

А.В. Фетисова для роботи соціального педагога з «важкими дітьми», які мають суїцидальні нахили, пропонує використовувати технологію, що має три етапи [8, с. 223–224]: діагностичний (здійснення опитування, анкетування, спостереження, вивчення соціально-психологічного стану підлітків, збір інформації в мікрооточенні та в батьків і педагогів цих дітей); профілактичний (тренінги виходу з важких життєвих ситуацій, виявлення здібностей та інтересів, спілкування з підлітками про плани на майбутнє); реабілітаційний (співробітництво з батьками з метою педагогічної просвіти чи організації дозвілля підлітків, допомоги у знаходженні виходу з депресивного стану підлітків тощо). Використання матеріалів дослідження А.В. Фетисової в процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів та працівників забезпечить підвищення рівня їхньої професійної компетентності до роботи з молоддю, схильною до суїцидальної поведінки.

Як зазначає Р.В. Корнюшина, соціальна робота з дітьми з відхиляючою поведінкою здійснюється в Голландії за такими проектами [2, с. 73–76]:

1) проект *Thuislozen Team* (ТТ) передбачає роботу з бездомною молоддю, із бродяжництвом підлітків, де створено спеціальні бюро, що займаються цією діяльністю, залучають до своєї роботи інших фахівців; основним контингентом проекту є молоді люди у віці до 25 років, які не мають протягом трьох місяців постійного місця проживання та не вчиняли злочинів, але помічені органами правопорядку та самотійно звернулися по допомогу й бажають змінити власне життя;

2) проект *Yoorkoming Thuisloosheid* (VT) реалізує роботу із запобігання втечам з інтернатів, а також щодо конфліктних ситуацій, що виникають між співробітниками інтернату та його вихованцями; в інтернаті проекту як правило, проживає від 8 до

12 вихованців, кожен вихованець має окрему кімнату, яку він влаштовує на свій розсуд, сам робить ремонт і прибирання, має право приймати гостей; гарантом порядку й дисципліни є загроза виключення підлітків із проекту VT, що означає для кожного втрату життєвих перспектив; в інтернаті є побутові приміщення, де вчаться господарювати, розраховувати бюджет, що складається зі невеличкої соціальної допомоги; проводяться різні заняття адаптаційно-навчального характеру, тренінги, організовується спільне дозвілля;

3) Проект *Halt* («зупиняти») передбачає роботу з підлітками, що допустили дрібні крадіжки або акти вандалізму; підлітку, який вчинив правопорушення, пропонується відшкодувати матеріальну або моральну шкоду власною працею; у разі відмови буде мати справу з місцевими органами правопорядку, що зумовить складності під час вступу до вищого навчального закладу і на роботу;

4) Проект *Stichting psychologisch pedagogisch instituut* (PPI) – робота з учнями, що кинули або збираються кинути школу проект працює за такими напрямками: а) допомога підліткам, які навчаються у звичайній школі, але втратили з нею будь-які зв'язки; б) допомога підліткам, що не втратили зв'язку зі школою, але в наявності ознаки дезадаптації (відставання в навчанні, високий рівень конфліктності); в) спеціальна школа для підлітків, які внаслідок різних причин не можуть повернутися до регулярних занять у звичайній школі;

5) Проект *Family First* (FF) – робота з неблагополучними сім'ями, щодо яких органами влади вирішується питання про позбавлення батьківських прав; пропонують матері співпрацю із соціальним працівником, що працює за проектом FF;

6) Проект *Home Video Training* (HVT) здійснює роботу з поліпшення взаємин між членами сім'ї, допомоги в рішенні проблем, пов'язаних з вихованням дітей; роботу за цим і попереднім проектами (FF і HVT) здійснює соціальний агогічний центр (аналогічно нашим центрам допомоги сім'ї та дітям);

7) проект *Nieuwe Perspectieven* (NP) передбачає роботу з підлітками та молоддю, засудженими умовно; основний контингент цього проекту – молоді люди у віці 14–25 років, які мають проблеми з органами правопорядку; робота розрахована на 4–6 місяців;

Аналізуючи соціальну роботу з неповнолітніми правопорушниками та підлітками групи ризику у США, Р.В. Корнюшина виділяє такі характерні її ознаки [2, с. 77–79]:

1) розвиток спеціальних служб для неповнолітніх правопорушників і важких підлітків і створення різних програм для роботи з ними;

2) виправлення здійснюється за місцем проживання (у центрах виправлення, бюро молоді, прийомних будинках сімейного типу та відділеннях для підлітків в психіатричних клініках);

3) основна мета роботи полягає в створенні сприятливої взаємодії індивіда з навколишнім соціальним середовищем;

4) усі програми будуються на участі неповнолітнього в певних акціях і заходах з метою включення його в повсякденну діяльність;

5) виділяють три типи програм (базові програми поліції; базові програми шкіл; базові програми судів у справах неповнолітніх);

6) з метою усунення наявних недоліків у роботі з підлітками в США працюють бюро соціальних послуг молоді, що є координуючими центрами, створеними громадами з метою надання допомоги засудженим і не засудженим підліткам, які направляються поліцією, судом у справах неповнолітніх, соціальною службою, батьками або школою;

7) для тих підлітків, яким виносять вирок про позбавлення волі, існують дві категорії установ: закриті місця позбавлення волі (установи, що обмежують фізичну свободу пересування підлітків, які перебувають в попередньому ув'язненні, на час перевірки обставин справи) і закриті виховні установи (державні або приватні організації, покликані розмістити й обмежити свободу підлітків, спрямованих за рішенням суду); існує чотири типи виховних установ за ступенем обмеження свободи: а) школи з перевиховання; б) молодіжні табори і ранчо; в) закриті притулки і дитячі будинки; г) центри цілодобового нагляду.

Висновки і перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Отже, узагальнення ідей вищезазначених дослідників дало змогу визначити важливі дидактичні умови підвищення загального рівня професійної готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до роботи з дезадаптованою учнівською та студентською молоддю:

1) забезпечення засвоєння студентами в межах навчальних курсів специфіки соціальної роботи з різними категоріями дезадаптованої учнівської та студентської молоді, що сприяє підвищенню рівня когнітивної готовності до означеного виду професійної діяльності: а) у роботі з підлітками з девіантною поведінкою слід

зосереджувати увагу на таких важливих аспектах: на актуалізації та формуванні особистісних смислів життєдіяльності; функціонуванні рефлексивного плану дій щодо реального часу та здібностей прогнозування майбутнього та мотивації власних дій; навчанні володінню діями організації часу життя у відповідності до становлення часової організації внутрішніх схем діяльності особистості, їх координацією з динамікою цілей та смислів; поетапному формуванню самоорганізації часу життя; б) у роботі з дітьми-сиротами слід знайомити майбутніх соціальних працівників з особливостями життя у соціальних гуртожитках, сирітських центрах при ПТНЗ, у дитячих будинках та інших закладах державної системи опіки, навчати їх основ проектування виховального середовища цих закладів шляхом педагогізації їхнього середовища; в) у роботі з правопорушниками – ознайомлювати в процесі практики майбутніх фахівців у різних соціальних інституціях з елементами вітчизняного та закордонного досвіду роботи з дезадаптованими дітьми та молоддю;

2) використання етнокультурних засобів як джерела соціально-виховного впливу на дезадаптованих дітей та молодь, яке забезпечує розвиток у майбутніх працівників соціальної сфери педагогічного підґрунтя для вирішення проблем і труднощів, що виникають у процесі соціалізації вразливих контингентів;

3) створення рефлексивно-творчих середовищ волонтерської практики в межах партнерської мережі закладів, що сприяють підвищенню рівнів практичної та особистісної готовності майбутніх фахівців;

4) стимулювання розвитку інтересу та мотивації до майбутньої професійної діяльності шляхом залучення до роботи студентського наукового товариства, що дає змогу за допомогою тьюторсько-наставницької взаємодії між студентами та їхніми науковими керівниками-магістрами та кращими студентами-науковцями набувати цікавого професійного досвіду.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення діагностичного інструментарію для вимірювання рівня професійної готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до використання етнопедagogічних засобів у роботі з дезадаптованою учнівською та студентською молоддю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Академічний тлумачний словник української мови: в 11 томах. – К. : Наукова думка, Т. 10, 1979. – С. 295. – С. 376.

2. Корнюшина Р.В. Зарубежный опыт социальной работы / Р.В. Корнюшина. – Владивосток : Издательство дальневосточного университета, 2004. – 87 с.

3. Лодкина Т.В. Социальная педагогика. Защита семьи и детства : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / Т.В. Лодкина. – 4-е изд. – М. : Издательский центр «Академия», 2009. – 208 с.

4. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка: 4-е изд., доп. / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – М. : Азбуковник, 1999. – 944 с.

5. Павленок П.Д. Социальная работа с лицами и группами девиантного поведения : [учеб. пособие] / П.Д. Павленок, М.Я. Руднева / отв. ред. П.Д. Павленок. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 185 с.

6. Павленок П.Д. Технологии социальной работы с различными группами населения [учеб. пособие] /

П.Д. Павленок, М.Я. Руднева / отв. ред. П.Д. Павленок. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 272 с.

7. Педагогика : [учебник] / [Л.П. Крившенко и др.] / под ред. Л.П. Крившенко. – М. : Проспект, 2004. – 432 с.

8. Фетисова А.В. Технология работы социального педагога с трудными детьми, имеющими суицидальные наклонности / А.В. Фетисова // Science Time. – № 5. – 2014. – С. 223–224.

9. Шнейдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков / Л.Б. Шнейдер. – М. : Академический проект, 2005. – 336 с.

10. Штонда О.Г. Дидактичні умови забезпечення наступності у навчанні студентів педагогічних університетів / О.Г. Штонда // Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія». – 2015. – № 50. – С. 40–47.

УДК 371.2:355.233

ТЕОРЕТИЧНІ КОНЦЕПТИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

Кравченко В.М., к. мат. н., доцент,
проректор з навчальної роботи
Класичний приватний університет

У статті порушено проблему формування педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи в умовах магістратури. Висвітлено наукові підходи до тлумачення понять «компетенція», «компетентність», «педагогічна компетентність». Здійснено спробу визначити сутність педагогічної компетентності майбутнього викладача ВНЗ. Наведено методичні рекомендації щодо підвищення ефективності процесу формування педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи.

Ключові слова: викладач вищої школи, компетенція, компетентність, магістратура, педагогічна компетентність, професійна підготовка, формування.

В статье поднята проблема формирования педагогической компетентности будущих преподавателей высшей школы в условиях магистратуры. Освещены научные подходы к толкованию понятий «компетенция», «компетентность», «педагогическая компетентность». Предпринята попытка определить сущность педагогической компетентности будущего преподавателя ВНЗ. Предложены методические рекомендации по повышению эффективности процесса по формированию педагогической компетентности будущих преподавателей высшей школы.

Ключевые слова: преподаватель высшей школы, компетенция, компетентность, магистратура, педагогическая компетентность, профессиональная подготовка, формирование.

Kravchenko V.N. THE THEORETICAL CONCEPTS OF FORMATION OF PEDAGOGICAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS IN HIGHER EDUCATION IN MAGISTRATES

The article raised the problem of formation of pedagogical competence of future teachers in higher education in the magistrates. Lit scientific approaches to interpretation of concepts «competence», «expertise», «pedagogical competence». An attempt was made to define the essence of pedagogical competence of future teacher of the University. The guidelines for improving the effectiveness of the process of formation of pedagogical competence of future teachers in higher education proposed.

Key words: teaching, competence, competency, master's degree, pedagogical competence, training, formation.

Постановка проблеми. Під впливом соціально-економічних трансформацій в Україні та спрямованості держави на євроінтеграцію в усіх сферах життєдіяльності суспільства зростають вимоги до якості професійної підготовки майбутніх фахів-

ців, яку можуть забезпечити лише висококваліфіковані, педагогічно компетентні викладачі вищої школи. У сучасних умовах професійної конкуренції на ринку освітніх послуг інколи молодим викладачам ВНЗ бракує професійної самостійності, творчої